

ESTUDI DE LA RELACIÓ ENTRE QUALIFICACIÓ I AUTOAVALUACIÓ: ANÀLISI DELS CRITERIS DE VALORACIÓ DE L'ESTUDIANT

Sílvia Font-Mayolas
silvia.font@udg.edu

Ana Belén Gómez
ana.gomez@udg.edu

Universitat de Girona

Resum

En el marc de l'adaptació a l'Espai Europeu d'Educació Superior, l'avaluació dels aprenentatges esdevé una acció de summa importància en la qual cal tenir en compte els instruments, els mètodes i els agents. Respecte als agents o qui ha d'avaluar, una pràctica a afegir pot ser l'autoavaluació de l'estudiant. En aquesta comunicació es presenta una experiència d'avaluació en dues assignatures dels estudis de Psicologia consistent en la incorporació d'un informe d'autoavaluació de l'estudiant. S'analitza la relació entre els resultats de l'autoavaluació i els resultats de la prova oficial escrita. Així mateix s'estudien els criteris de valoració autoinformats pels alumnes en l'informe d'autoavaluació. S'extreuen conclusions respecte a la possibilitat d'incorporar l'informe d'autoavaluació en l'avaluació de les assignatures.

Objectius

En el marc de l'adaptació a l'Espai Europeu d'Educació Superior, l'avaluació dels aprenentatges esdevé una acció de summa importància en la qual cal tenir en compte els instruments, els mètodes i els agents. Respecte als agents, dues possibles pràctiques a incorporar són la coavaluació o avaluació entre iguals i l'autoavaluació del propi estudiant (Vicerectorat de Docència i Política Acadèmica de la Universitat de Girona, 2007).

Lima i Hadji (2005) exposen que l'avaluació de l'ensenyament universitari ha d'abastar els següents tres aspectes: l'ensenyament, l'aprenentatge i els resultats del procés d'ensenyament-aprenentatge. Consideren que el punt de vista dels estudiants, com a primers interessats, ha de ser tingut en compte en tots tres apartats. Aquests autors presenten els resultats d'una enquesta duta a terme a tres regions d'Europa (Bade-Württemberg, Catalunya i Rhône-Alpes) en la qual els estudiants avaluen els tres aspectes de l'ensenyament universitari. Es conclou que els universitaris poden aportar informacions molt útils per detectar les zones problemàtiques (zp) o espais que són fonts de problemes precisos i concrets dels estudiants i les zones d'acció prioritària (zap) o espais que requereixen amb urgència millores dels estudis.

També Font-Mayolas i Salamó (2007) inclouen la valoració del propi estudiant universitari en quant a les competències assolides. És a dir, en finalitzar el curs acadèmic i pel que fa a l'assignatura Avaluació Psicològica de la Llicenciatura de Psicologia a la Universitat de Girona es sol·licita als estudiants omplir un qüestionari on figuren totes les competències treballades segons el programa. Els alumnes han de respondre si consideren que efectivament s'han treballat o no, i en cas afirmatiu, indicar el nivell de desenvolupament (inicial, mitjà i profund). Aquestes dades permeten a les docents fer balanç de l'assignatura i ajustar la programació a fi de millorar la qualitat de l'ensenyament universitari.

En la mateixa línia Poblete (2007) inclou la valoració de l'alumne respecte a l'assoliment de les competències. Així el sistema de qualificació dels estudiants de

Psicologia de la Universitat de Deusto afegeix l'autoavaluació que, sumada a l'avaluació per part dels iguals, correspon a un 10% en la nota final.

La Comissió de Pràcticum dels estudis de Psicologia de la Universitat de Girona incorpora a l'alumne com a element actiu en l'avaluació del Pràcticum. És a dir, s'entén que la qualitat final de la formació dels estudiants es troba en funció de la tasca del tutor de centre, del tutor de la facultat i de la dedicació de l'estudiant, i per tant es proposa un model d'avaluació basat en la triangulació de la informació. D'aquesta forma, el tutor intern i l'extern omplen informes però també l'estudiant redacta un informe d'autoavaluació en el qual se li demana una qualificació final del grau d'aprofitament de l'experiència de Pràcticum i l'argumentació d'aquesta nota. Aquest informe té un pes del 15% final en l'avaluació final del Pràcticum (Villar, 2007).

Els objectius del present estudi són:

- Adaptació d'un informe d'autoavaluació, fins ara utilitzat només al Pràcticum, a dues assignatures dels estudis de Psicologia de la Universitat de Girona.
- Anàlisi de la relació entre els resultats de l'autoavaluació i de la prova oficial escrita.
- Estudi dels criteris de valoració emprats pels estudiants en l'argumentació de l'autoavaluació.

Descripció del treball

Mostra

Els participants provenen de dues mostres d'alumnes matriculats als estudis de Psicologia de la Universitat de Girona en l'any acadèmic 2007-08.

La primera mostra està formada pels 78 alumnes de segon curs que es van presentar a la prova d'avaluació de l'assignatura "Avaluació Psicològica" en la qual s'han matriculat 90 alumnes. El 93.6% dels participants són dones.

La segona mostra està constituïda pels 42 alumnes de cinquè curs que es van presentar a la prova d'avaluació de l'assignatura "Fonaments i Tècniques d'Intervenció en Psicologia de la Salut II" en la qual s'han matriculat 56 estudiants. El 85.7% dels participants són dones.

La mostra total consta de 120 alumnes (65% de segon curs i 35% de cinquè curs; 90% dones).

Instruments i Procediment

Les professores implicades adapten l'informe d'avaluació fins ara utilitzat només al Pràcticum a l'autoavaluació dels resultats en dues assignatures dels estudis de Psicologia. Aquest informe consta del següent encapçalament:

A fi de conèixer quina és la teva capacitat per analitzar i valorar els teus propis aprenentatges, et demanem que t'autoavaluis escrivint al quadre quina és la qualificació del teu grau d'assoliment de l'assignatura i per què.

El dia de la prova oficial escrita, abans de repartir dita prova, les docents sol·liciten la col·laboració dels alumnes per omplir l'Informe d'Autoavaluació. Es demana a cada estudiant que es centri tan sols en el seu informe oferint tot el temps necessari per omplir-lo de forma adient. Les condicions són de silenci per a garantir la concentració i d'espai suficient per assegurar la confidencialitat. Seguidament els estudiants omplen la prova d'avaluació oficial.

Els alumnes coneixen per endavant que aquesta prova té preguntes tipus test i preguntes obertes. N'han vist una d'exemple i han pogut observar com s'intenten combinar preguntes adreçades als diversos nivells de coneixements reflectits a la taxonomia de Bloom (1975).

L'anàlisi de les dades es realitza mitjançant el paquet estadístic SPSS.15.

Resultats

A la taula 1 es presenten les qualificacions obtingudes pels alumnes a la prova d'avaluació i a l'autoavaluació. S'observa que tant a nivell global com més concretament a segon curs les correlacions entre les dues qualificacions són positives i estadísticament significatives. Aquesta tendència, si bé no arriba a la significació estadística, també es detecta a cinquè curs. Així mateix es mostra la tendència a autoavaluar-se lleugerament per sota de la qualificació a la prova.

Taula 1: Mitjanes (desviacions típiques) i coeficients de correlació (nivell de significació) de les qualificacions

CURS	PROVA D'AVALUACIÓ	AUTOAVALUACIÓ	COEFICIENT DE CORRELACIÓ DE PEARSON
Segon	7,59 (1,46)	6,94 (1,13)	0,49 (<0,0005)
Cinquè	7,03 (1,8)	6,96 (1,05)	0,31 (0,052)
Total	7,4 (1,6)	6,95 (1,1)	0,43 (<0,0005)

A la taula 2 es mostren els criteris de valoració autoinformats pels estudiants a fi de raonar la nota de l'autoavaluació. Els 120 estudiants han aportat un total de 263 respostes que han estat agrupades en 8 categories. Aquestes categories s'han agrupat en positives (aquelles que milloren la qualificació) i negatives (aquelles que redueixen la qualificació).

D'entre les categories positives s'observa com més de la meitat dels estudiants (64,2%) han justificat la seva qualificació en la percepció prèvia d'haver assolit els continguts esperats de les assignatures. El segon motiu més esmentat és el nombre d'hores dedicat a l'estudi (40,8%). Així mateix, un de cada quatre alumnes vincula la qualificació al nivell d'agrat i motivació pel programa de les matèries (26,7%) i a l'assistència a classe (24,2%). L'única justificació positiva externa de la qualificació és el mètode docent emprat per les professores (20%).

Pel que fa als criteris de caire negatiu, un de cada quatre alumnes justifica la seva qualificació en funció de la no realització de les activitats d'aprenentatge proposades per les docents (25%). Altres raonen la qualificació en relació a la situació del moment (problemes personals, de feina, etc.) (12,5%) i alguns alumnes de segon esmenten l'ansietat com a element interferidor en els resultats de la prova (5,8%).

Taula 2: Criteris de valoració autoinformats pels estudiants per justificar la nota de l'autoavaluació. % (n)

CRITERIS DE VALORACIÓ	CURS		TOTAL
	SEGON	CINQUÈ	
POSITIU			
Assoliment dels continguts de l'assignatura.	62,8 (49)	66,7 (28)	64,2 (77)
Nombre d'hores d'estudi.	37,2 (29)	47,6 (20)	40,8 (49)
Agrat i motivació	26,9	26,2	26,7

respecte als continguts de l'assignatura.	(21)	(11)	(32)
Assistència a classe	25,6 (20)	21,4 (9)	24,2 (29)
Mètode docent facilitador de l'aprenentatge	19,2 (15)	21,4 (9)	20 (24)
NEGATIU			
No realització de les activitats d'aprenentatge	24,4 (19)	26,2 (11)	25 (30)
Situació personal no facilitadora (problemes, treball, etc.)	10,3 (8)	16,7 (7)	12,5 (15)
Ansietat en la prova d'avaluació	9 (7)	-	5,8 (7)

El total de participants (120) no és igual al total de respostes (263) degut a que cada alumne podia donar més d'una resposta. Els percentatges no sumen 100 donat que estan calculats sobre el total de participants i no sobre el total de respostes.

Conclusions

En el present estudi s'ha adaptat l'informe d'autoavaluació fins ara només emprat al Pràcticum de Psicologia de la Universitat de Girona, i s'ha aplicat en dues assignatures d'aquest estudi.

S'observa com els resultats a la prova d'avaluació concorden amb els resultats de l'autoavaluació. És a dir, en general els estudiants tendeixen a valorar el seu assoliment de l'assignatura de manera molt similar a l'avaluació duta a terme mitjançant una prova específica amb preguntes tipus test i preguntes tancades elaborada per les docents. És més, fins i tot tendeixen a infravalorar lleugerament el seu rendiment en comparació als resultats de la prova. Aquestes dades porten a plantejar-se la possibilitat d'incorporar l'autoavaluació com a complement, o alternativa en alguns casos, de les proves formals al llarg del procés d'avaluació continuada de les matèries tal i com s'està duent a terme en l'avaluació del pràcticum de Psicologia (Villar, 2007) i en estudis de la Universitat de Deusto (Poblete, 2007). I és que incloure la pròpia valoració de l'alumne en el procés d'avaluació, pot contribuir a situar a l'estudiant com eix de l'aprenentatge tal i com es proposa des de la declaració de Bolonya (Ministres Europeus d'Ensenyament, 1999; Fernández, 2005; Vicerectorat de Docència i Política Acadèmica de la Universitat de Girona, 2006).

Pel que fa als criteris per a l'autoavaluació, més de la meitat d'estudiants justifiquen la qualificació en funció de la seva percepció d'haver assolit els continguts esperats en l'assignatura. És a dir, se suposa que a nivell cognitiu revisen el conjunt d'aprenentatges realitzats al primer quadrimestre i segons el volum resultant s'atorguen la qualificació. És d'interès fomentar evidències d'aprenentatge, com ara l'elaboració d'un portfoli o perfil d'aprenentatge (Villar i Font-Mayolas, 2007), que facilitin a l'alumne aquesta valoració.

La meitat dels enquestats argumenten la nota en funció de les hores d'estudi. Es mostra doncs la necessitat de programar les assignatures en crèdits ECTS (European Credit Transfer System) que responguin veritablement a les 25 hores de dedicació de l'alumne afinant en el càlcul d'hores no presencials corresponents a lectures, estudi, anàlisi de casos, etc., de forma que l'alumne percebi que pot assolir les competències si hi inverteix el nombre d'hores proposat.

Un de cada quatre estudiants relaciona la puntuació que s'atorga amb el grau d'agrat o motivació que sent respecte a l'assignatura i un vint per cent amb la metodologia docent

emprada. La nova programació en funció de les competències i a través d'activitats d'aprenentatge podria ser un element que incidís positivament en aquesta percepció (Font-Mayolas i Salamó, 2007).

La presencialitat o assistència a classe és un dels elements que un de quatre alumnes vincula amb l'autoavaluació. És a dir, hi ha la percepció de que el treball a l'aula, on en el cas present es combinen les classes expositives amb treball de grup cooperatiu informal, facilita els aprenentatges. Cal doncs aprofitar les hores de presencialitat per invertir en l'elaboració de les evidències d'aprenentatge abans esmentades.

Un de cada quatre estudiants esmenta el no haver realitzat les activitats d'aprenentatge proposades al programa de les assignatures com a justificació de la seva qualificació. Sembla ser doncs que els alumnes perceben un vincle entre dur a terme les activitats i assolir els aprenentatges esperats. En futures investigacions caldria conèixer per quines raons alguns d'ells no realitzen les activitats i tal i com proposen Villar i Caparrós (2001) esbrinar quina és la seva percepció de la càrrega de treball. És a dir, convindria assegurar-se que els alumnes no queden encallats en les activitats dedicant-hi molt més temps de l'esperat així com garantir que les estimacions del temps dedicat a l'assignatura són coherents.

Viure una situació personal complicada per exemple per estar treballant i estudiant a l'hora és una de les raons que el 12,5% dels participants esmenten per raonar l'autoqualificació. Ens preguntem si en aquests casos es podria millorar la tutorització o assessorament a l'inici de curs respecte a quants crèdits ECTS és recomanable que es matriculi l'alumne en funció del temps disponible. D'aquesta forma s'evitaria o reduiria que l'estudiant patís possible estrés davant la impossibilitat de fer front al món laboral i al que la universitat li exigeix.

En darrer lloc fer esment a l'ansietat davant dels exàmens com a raó de la qualificació. Cal dir que aquesta resposta només és autoinformada per alumnes de segon curs. Ens preguntem si els alumnes de cinquè, per la seva major experiència en proves d'avaluació, s'han adaptat a la universitat i tenen més habilitats per afrontar les situacions d'examen. En tot cas, es planteja la necessitat d'oferir una informació detallada de les característiques de l'examen en quant a nombre i tipus de pregunta, durada i puntuació a fi d'incrementar la percepció de control per part de l'alumne. Resulta també d'interès fomentar els programes que la pròpia Universitat de Girona, des dels plans d'acció tutorial (Villar i Font-Mayolas, 2007) i des del servei d'atenció psicològica, ofereix per reduir l'ansietat en situacions d'estrés com ara els exàmens (Universitat de Girona, 2008).

En resum, considerem que l'aportació original del treball fa referència a incorporar l'autoavaluació en el procés d'avaluació de dues assignatures dels estudis de Psicologia de la Universitat de Girona.

Les principals conclusions fan referència a:

- L'elevada concordança detectada entre les qualificacions a la prova oficial i les qualificacions a l'autoavaluació. Aquesta dada obre les portes a tenir en compte la pròpia avaluació com a font de valorar el grau d'adquisició de les competències programades per part dels estudiants.

- La major part dels estudiants s'autoavaluen en funció de la percepció d'haver assolit les competències, un quaranta per cent en funció de les hores d'estudi, i un vint-i-cinc per cent segons l'assistència a les sessions presencials i l'agrat dels continguts de les matèries. En conseqüència cal fomentar les evidències d'aprenentatge i garantir que el temps calculat dins els crèdits ECTS sigui el suficient per garantir l'assoliment de les competències previstes.
- La dificultat per combinar estudi i treball apareix com a raó per justificar el resultat de l'autoqualificació. És possible que calgui millorar l'assessorament dels alumnes respecte a quantes hores de treball implica cada crèdit ECTS i per tant de quants crèdits ECTS és raonable matricular-se en funció del temps disponible.
- Un 5,8% dels estudiants esmenten patir ansietat davant l'avaluació. Es planteja la necessitat d'oferir una informació detallada de les característiques de l'examen a fi d'incrementar la percepció de control per part de l'alumne i resulta també d'interès fomentar els programes adreçats a reduir l'ansietat en situacions d'estrés.

Bibliografia

Bloom, B.S. (1975). *Taxonomía de los objetivos de la educación: la clasificación de las metas educacionales*. Buenos Aires: El Ateneo.

Fernández, M.J. (2005). *Qué no es el Espacio Europeo de Educación Superior. Siete pifias del proceso de Bolonia*. Recuperat el 23 d'abril de 2008 de: <http://www.educaweb.com/EducaNews/interface/asp/web/NoticiasMostrar.asp?NoticiaID=408&SeccioID=639>

Font-Mayolas, S. i Salamó, A. (2007). Estratègies per a la gestió de l'activitat no presencial i per a l'autoavaluació de competències. A *Aproximació a l'Espai Europeu d'Educació Superior des de les aules* (pp. 25-34). Girona: Universitat de Girona.

Lima, L. i Hadji, C. (2005). Quand les étudiants jugent leurs études. Quelques enseignements d'une recherche internationale. *Papers: revista de sociologia*, 76, 67-96.

Poblete, M. (2007). Evaluación de competencias en la educación superior. *III Jornadas Universitarias de Innovación y Calidad "Buenas Prácticas Académicas para la Innovación del proceso de Aprendizaje en el Espacio Europeo de Educación Superior 2007*. Deusto: Universidad de Deusto.

Universitat de Girona (2008). *Servei d'atenció psicològica*. Recuperat el 23 d'abril de 2008 de: <http://www.udg.edu/viualaudg/Serveidatenciopsicologica/tabid/6097/language/ca-ES/Default.aspx>

Vicerectorat de Docència i Política Acadèmica de la Universitat de Girona (2006). 3. *El vostre paper, estudiants*. Girona: Universitat de Girona.

Vicerectorat de Docència i Política Acadèmica de la Universitat de Girona (2007). 5. *Avaluació de l'aprenentatge*. Girona: Universitat de Girona.

Villar, E. (2007) (Ed.) *Pràcticum de Psicologia, fonaments, reflexions i propostes*. Girona: Universitat de Girona.

Villar, E. i Caparrós, B. (2001). Resultats acadèmics i satisfacció amb els estudis. A E. Villar, B. Caparrós, F. Viñas, J. Juan, I. Pérez i Cornellà, M. *L'adaptació a la universitat. Factors psicològics i socials* (pp. 99-126). Girona: Universitat de Girona.

Villar, E. i Font-Mayolas, S. (2007). *Guia del Pla d'Acció Tutorial dels Estudis de Desenvolupament Humà a la Societat de la Informació i Psicologia*. Girona: Documenta Universitaria.

Qüestions i/o consideracions per al debat

La complexitat de l'avaluació en el marc de l'EEES: la cerca de fórmules per aconseguir el pas d'una avaluació final a una avaluació formativa, i d'una avaluació a partir d'un únic agent (professor) a la incorporació de més agents (el propi estudiant i els iguals).